

УДК 336.14

Клець Л. Є.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Основними проблемами територіальних систем України на протязі всього періоду її незалежності є обмеженість фінансових ресурсів та значні диспропорції у соціально-економічному розвитку. Тому формування виваженої регіональної економічної політики, спрямованої на збалансованість розвитку територій і розширення власної фінансової бази, набуває особливого значення.

Наявність регіональних диспропорцій характерна не тільки для України, але й для всіх країн розвинутої Європи. Але в Україні різниця між фінансово спроможними і так званими «бідними» територіями доволі значна і тому є головним чинником асиметрії у соціально-економічному розвитку і напруженості в суспільстві. Саме нарощування власного ресурсного потенціалу сприятиме зменшенню диференціації розвитку територій і відповідно вирішенню питань післякризового відновлення господарського комплексу, підвищення конкурентоспроможності як територій, так і держави в цілому та підвищення добробуту населення незалежно від місця проживання.

Проблеми місцевих бюджетів, зокрема формування дохідної частини та місцевого оподаткування, займають важливе місце у працях відомих вчених, зокрема І. О. Луніної, К. В. Павлюк, С. В. Слухай [1, 2, 3] та інших. Однак соціально-економічний розвиток держави вимагає пошуку нових підходів до визначення місця і ролі власних джерел формування доходів бюджетів територіальних систем і особливо місцевих податків і зборів. Актуальність проблеми фінансового забезпечення місцевих бюджетів зростає у зв'язку зі змінами, які стосуються регіонального розвитку і модернізації країни в цілому.

Метою статті є аналіз і з'ясування можливостей поліпшення фінансового забезпечення розвитку територій в умовах перебудови системи місцевого оподаткування.

Для досягнення мети передбачається вирішення наступних завдань:

- проведення аналізу сучасного стану фінансового забезпечення територіальних систем та змін, що відбулися в податковому законодавстві;
- виявлення ролі власних ресурсів у формуванні бюджетів, в тому числі місцевих податків та зборів;
- визначення можливостей та перспектив розширення власної фінансової бази соціально-економічних територій.

В останні роки питання створення самодостатніх територіальних систем, розвиток яких спрямований на повну концентрацію власних ресурсів з метою забезпечення сталого економічного розвитку і вирішення соціальних проблем суспільства, знайшли своє відображення у нормативно-законодавчих, урядових та інших документах держави.

На засіданні Ради регіонів 24 січня 2011 року Президент України Віктор Янукович, звертаючись до учасників, запропонував внести реформу моделі управління регіональним розвитком до переліку реформаторських пріоритетів на 2011 рік. Глава держави відзначив, що «фактично йдеться про нову регіональну політику, яка покликана об'єднати завдання економічної реформи і модернізації країни із завданням розвитку регіонів. Безперечно, розвиток регіонів має бути забезпечений фінансово. Завдання фінансового посилення регіонів вже знайшли своє відображення і у новій редакції Бюджетного кодексу, і у Податковому кодексі України» [4].

Необхідність нових підходів до фінансового забезпечення розвитку територій покликана перш за все позбавленням стимулів місцевих органів влади до економічного зростання

і, як слідство, розповсюдженням утриманських настроїв. Регіональна політика допомоги фінансово неспроможним територіям не тільки не виправдала себе, але й призвела до міжрегіональної напруженості. Фінансова допомога держави у вигляді міжбюджетних трансфертів залишається найвагомим дохідним джерелом місцевих бюджетів. Якщо у 2007 році частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів складала 43,4 %, то у 2010 році, як наслідок кризи, цей показник дорівнював 49,1 % [5]. За підсумками першого кварталу 2011 року частка трансфертів сягнула найбільшого значення за останні роки і склала 52 %, що на 4,9 % більше за цей же період 2010 року [6, 7].

За період січень-червень поточного року трансферти місцевим бюджетам в порівнянні з відповідним періодом 2010 року зросли на 2,9 % і склали 42 млрд. 800 млн. грн., або 51,8 % в структурі доходів. Причому 16 регіонів отримали трансферти з державного бюджету в обсязі, що перевищує середній рівень по Україні. У бюджетах Волинської, Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької областях частка трансфертів в доходах перевищує 70 %. На соціально-економічний розвиток окремих територій передбачено 1 млрд 153,1 млн грн із загальної суми субвенцій в розмірі 20 млрд 655,8 млн грн [8]. Ці дані є свідомством поступового зростання залежності місцевих бюджетів від фінансової допомоги держави, яка в основному спрямовується на дотації бюджетній сфері у зв'язку з підвищенням рівня заробітної плати, надання пільг, житлових субсидій та допомоги окремим верствам населення.

Зміни, запропоновані у Бюджетному і Податковому кодексах України [9, 10], передбачають новий механізм розподілу податкових і неподаткових надходжень між рівнями бюджетної системи, склад загальнодержавних і місцевих податків і зборів, що, на думку аналітиків, сприятиме розширенню фінансових можливостей територій для забезпечення збалансованого їх розвитку.

Розглянемо більш детально зміни в системі формування місцевих бюджетів відповідно до положень Бюджетного кодексу. Як відомо, дохідна частина місцевих бюджетів складається з двох кошиків: перший кошик включає надходження, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування і враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів; доходи другого кошика, в склад яких входять місцеві податки і збори, не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

Бюджетним кодексом з 1 січня 2011 року збільшено перелік надходжень другого кошика. Надходження від сплати за землю повністю передано на рівень бюджетів місцевого самоврядування. Це достатньо значне джерело власних коштів. В структурі доходів зведеного бюджету надходження від плати за землю склали у 2008 році – 2,2 %, у 2009 році – 2,9 %, 2010 році – 3,0 % [5]. Передбачається за рахунок цього збору зміцнити фінансову спроможність базових бюджетів. Питома вага плати за землю в доходах загального фонду місцевих бюджетів у 2007 році складала 8,7 %, на протязі наступних років спостерігається тенденція до збільшення цього джерела надходжень: у 2008 році – 11,2 %, у 2009 – 2010 роках майже на одному рівні, а саме – 14,0 %, 14,1 % відповідно. У першому кварталі 2011 року з цього джерела надійшло на 12,6 % більше надходжень до місцевих бюджетів країни, ніж за відповідний період минулого року. В структурі надходжень до загального фонду місцевих бюджетів цей показник склав у січні – березні 2009 року – 14,3 %, у 2010 році – 15,4 %, у 2011 році ці надходження зросли до 16,2 % [5, 6, 7].

Таким чином, можна стверджувати, що податок на землю є одним з основних податків і найвагомим джерелом формування доходів другого кошику. Але це стосується тільки бюджетів місцевого самоврядування, тому що регіональні бюджети не отримують надходження від плати за землю, як до 1.01.2011 року, коли діяли нормативи розподілу цих надходжень між рівнями бюджетної системи.

Для посилення фінансової незалежності місцевих органів влади від державних у виконанні своїх завдань, з першого до другого кошику передані такі дохідні джерела як штрафні санкції за порушення законодавства про патентування та внаслідок невиконання укладених

розпорядником бюджетних коштів договорів з суб'єктами господарювання на придбання товарів, робіт і послуг за рахунок коштів місцевих бюджетів, а також адміністративні штрафи, що накладаються місцевими органами влади [9]. У першому півріччі 2011 року частка власних і закріплених доходів місцевих бюджетів зменшилася (відповідно до зростання трансфертів) на 2,9 %. Але за обсягом ці надходження збільшилися в порівнянні з відповідним періодом минулого року на 9,3 %, тоді як доходи місцевих бюджетів взагалі зросли на 15,8 %. В результаті зменшення власних та закріплених доходів до місцевих бюджетів не надійшло доходів майже на 3 млрд грн, в першу чергу за причинами зміни законодавства з 2011 року [8].

Проте варто зазначити, що ефективність функціонування місцевої інфраструктури залежить від достатнього обсягу власних ресурсів, і в першу чергу місцевих податків і зборів, на формування яких місцеві органи влади мають безпосередній вплив. Розглянемо склад місцевих податків і зборів згідно з останніми змінами в законодавстві, тобто до 1.01.2011 р., коли місцеві податки і збори регулювалися Законом України «Про систему оподаткування» [11] і починаючи з дати функціонування положень Податкового та Бюджетного кодексів (рис. 1).

Рис. 1. Порівняння складу місцевих податків і зборів відповідно до законодавства

Податковий кодекс [9] не тільки зменшив кількість загальнодержавних податків і зборів з 29 до 18; але й суттєво скоротив чисельність місцевих: з 2 податків і 12 зборів залишилося 2 податки та 3 збори. Було виключено фіскально неефективні місцеві податки, витрати на адміністрування яких перевищували самі надходження. Починаючи з 01.01.2011 року скасовано такі найбільш значимі види місцевих податків і зборів, як податок на рекламу, комунальний податок. Такі збори, як збір за паркування автомобілів, курортний збір, ринковий збір, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі і сфери послуг, було трансформовано.

Податкова реформа оптимізувала систему місцевих податків і зборів, запровадивши:

1) місцеві податки: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та єдиний податок;

2) місцеві збори: збір за місця для паркування транспортних засобів, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, туристичний збір.

Причому до обов'язкового встановлення місцевими належать податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Зважаючи на такі кардинальні зміни, надходження від місцевих податків і зборів до загального фонду місцевих бюджетів в першому кварталі 2011 року зменшилися на 16,0 % від аналогічного показника 2010 року. Їх частка в структурі доходів загального фонду за цей період також знизилася з 1,3 % до 1,0 % [7]. Таке зменшення надходжень обумовлено не тільки скороченням переліку місцевих податків і зборів, впровадженням тільки з наступного року податку на нерухомість, а також і передачею частини їх (єдиного податку) до складу спеціального фонду місцевих бюджетів. Як відомо, в розрахунку міжбюджетних трансфертів беруться до уваги доходи загального фонду, зниження якого автоматично призводить до зростання фінансової залежності від центральних органів влади.

Податок на нерухоме майно – новий податок і буде застосовуватися з 01.01.2012 року. Платники цього податку – фізичні і юридичні особи, базою оподаткування є житлова площа об'єкта житлової нерухомості. Цей податок сприятиме досягненню соціальної справедливості, тому що оподаткуванню підлягатиме житло фізичних осіб, площа якого перевищує 120 кв. м для квартир та 250 кв. м для житлових будинків. Але, якщо впровадження податку на нерухомість фізичних осіб стосується великих власників, то впровадження податку на нерухомість юридичних осіб збільшить податкове навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності і може бути неефективним внаслідок значної зношеності основних фондів.

Єдиний податок, який раніше існував майже нелегітимно, тобто не був прописаний у Законі України «Про систему оподаткування», віднесено до місцевих, але до надходжень, що не впливають на визначення трансфертів (кошик 2), цей податок не включено. Згідно зі статтею 71 Бюджетного кодексу [10] єдиний податок, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування, надходить до бюджету розвитку, що знаходиться в частині спеціального фонду місцевих бюджетів. Таким чином, вперше з 2011 року, до переліку доходів спеціального фонду входить місцевий податок, надходження від якого в січні-березні 2011 року становили 469,0 млн грн, що на 10,5 % більше надходжень за цей же період 2010 року. Причому, на відміну від попереднього року, за цей період відбувся перерозподіл надходжень від єдиного податку на користь юридичних осіб. Якщо у першому кварталі 2010 року доля єдиного податку, що надійшла від юридичних осіб, складала 36,6 %, то у 2011 році – 38,2 % за цей же період [7]. Включення єдиного податку до складу спеціального фонду може стати фактором підвищення інтересу з боку місцевої влади до малого бізнесу.

Збір за місця для паркування транспортних засобів – це місцевий збір, який впроваджено замість збору за паркову автотранспорту. Якщо раніше збір за паркову сплачував

водій, то зараз платником податку є юридична або фізична особа-підприємець, що здійснює діяльність по забезпеченню паркування транспортних засобів на спеціально відведених автостоянках. Об'єктом оподаткування є земельна ділянка, відведена місцевими органами влади для забезпечення паркування транспортних засобів. За старою системою оподаткування ставка збору нараховувалася в розмірі від 1–3 % неоподаткованого мінімуму громадян за годину паркування, зараз ставка встановлюється за 1 квадратний метр площі земельної ділянки, відведеної для організації паркування, у розмірі від 0,03 % до 0,15 % мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня звітного року. Ставка збору залежить від місцевості розташування стоянки та інших факторів, що враховуються місцевими органами влади при встановленні розміру цього збору. Враховуючи підвищення мінімальної заробітної плати декілька разів на рік, надходження від цього місцевого збору повинні зростати.

Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності – це збір який частково замінює ринковий збір та збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі і сфери послуг, що стягувалися за старою системою місцевого оподаткування. Платниками збору є суб'єкти господарювання (як юридичні так і фізичні особи), які сплачують збір за проведення:

- торговельної діяльності у пунктах продажу товарів;
- діяльності з надання платних побутових послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України;
- торгівлі валютними цінностями у пунктах обміну іноземної валюти;
- діяльності у сфері розваг (крім проведення державних грошових лотерей).

Ставка збору визначається органами місцевого самоврядування у відповідних розмірах до мінімальної заробітної плати, встановленої на початок року. Так, ставка збору за проведення торговельної діяльності у пунктах продажу товарів (крім торгівлі нафтопродуктами та газом на автозаправних станціях) залежить від місцевості:

- на території міста Києва та обласних центрів – від 0,08 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;
- на території міста Севастополя, міст обласного значення (крім обласних центрів) і районних центрів – від 0,04 до 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;
- на території інших населених пунктів – від 0,02 до 0,1 розміру мінімальної заробітної плати.

Торговельна діяльність нафтопродуктами та газом на автозаправних станціях оподатковується збором в межах від 0,08 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати залежно від місця розташування пунктів продажу. За здійснення торгівлі валютними цінностями в пунктах обміну платники податку сплачують збір, який становить на календарний місяць 1,2 розміру мінімальної заробітної плати. Суб'єкти підприємницької діяльності мають змогу здійснювати свою діяльність із придбанням короткотермінового торгового патенту, ставка збору за яким становить 0,02 розміру мінімальної заробітної плати за один день. З огляду на це, можна сподіватися на збільшення надходжень до бюджету при здійсненні виїзної торгівлі, проведення ярмарок, виставок-продажів та інших короткотермінових заходів.

Ставка збору за проведення діяльності у сфері розваг становить на квартал від 1 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати за кожне ігрове місце. Сфера грального бізнесу є високоприбутковою, тому очікується збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Туристичний збір впроваджено замість скасованих курортного та готельного зборів. Платниками збору є громадяни, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, де місцевими органами встановлено туристичний збір. На відміну від раніше існуючого курортного збору база оподаткування зростає, оскільки об'єктів туризму значно більше ніж курортних місцевостей. Платниками збору є громадяни, які прибувають за путівками для оздоровлення, лікування, чи тимчасового проживання. Ставка збору у розмірі 0,5–1,0 %

встановлюється в залежності від вартості проживання, на відміну від ставки спрощеного збору, яка складала 10 % неоподаткованого мінімуму. Тому надходження туристичного збору, внаслідок розширення кількості об'єктів оподаткування і збільшення ставки, мають поповнити місцевий бюджет власними надходженнями.

Таким чином, варто відзначити, що в поточному році динаміка доходів місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів) має позитивну тенденцію. В першому кварталі 2011 року питома вага місцевих податків і зборів в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів складала 3,40 %, а в податкових надходженнях 4,02 % (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага місцевих податків і зборів в доходах і податкових надходженнях місцевих бюджетів за січень – березень 2011 року [8]

Показники	Січень 2011 р.	Лютий 2011 р.	Березень 2011 р.	Разом I квартал
Доходи місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів)	5401,5	6513,9	6707	18622,4
Податкові надходження до місцевих бюджетів	4554,5	5617,9	5604,5	15776,9
Місцеві податки і збори	199,9	197,5	236,6	634
Питома вага місцевих податків і зборів в доходах місцевого бюджету	3,70	3,03	3,53	3,40
Питома вага місцевих податків і зборів в податкових надходженнях місцевого бюджету	4,39	3,52	4,22	4,02

Зазначимо також, що попри скасування значної кількості місцевих податків і зборів, їх обсяг в першому кварталі 2011 року збільшився у понад три рази в порівнянні з показниками попередніх років (рис. 2).

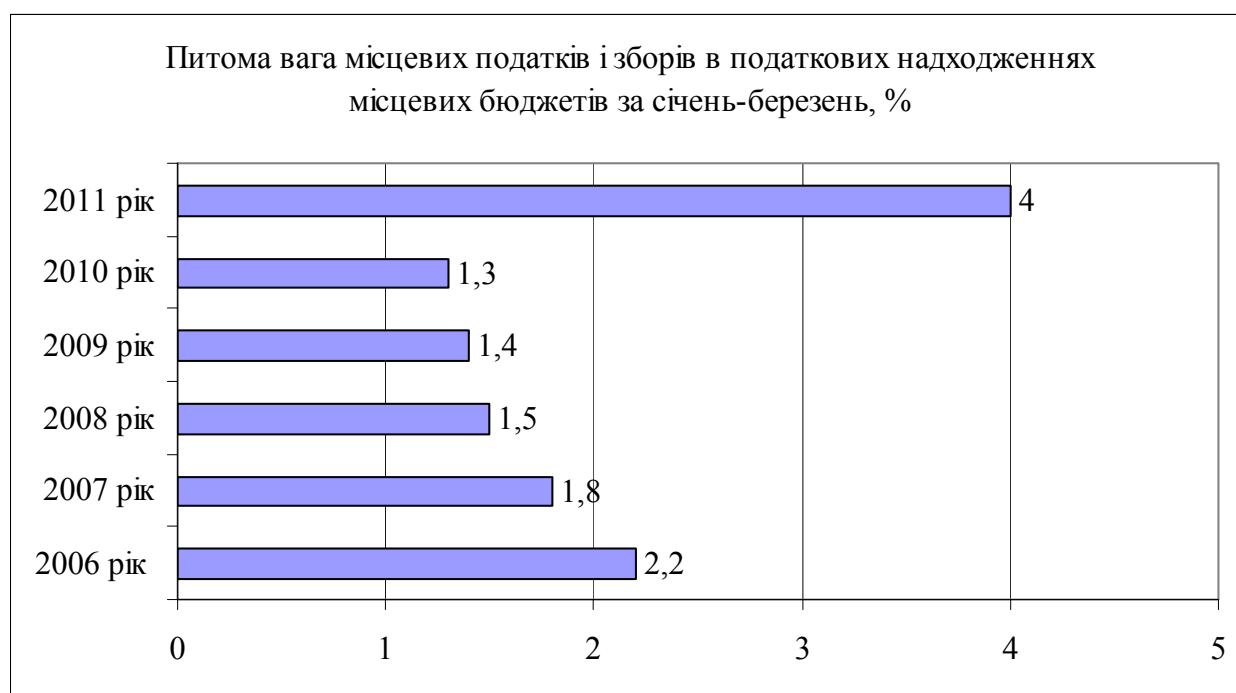

Рис. 2. Питома вага місцевих податків і зборів в податкових надходженнях місцевих бюджетів за січень – березень 2006–2011 років [8]

Таке зростання обсягів місцевих податків і зборів відбулося унаслідок зарахування до їх числа єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, який становив в частині спеціального фонду 14,8 %. Відповідно зросли доходи бюджету розвитку у 2,7 рази в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року.

Незважаючи на позитивні тенденції у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів, наведені дані свідчать, що місцеві бюджети практично позбавлені податкової автономії, значна частина доходів формується за рахунок трансфертів і закріплених доходів, величину яких контролює вищий орган влади. Кошти другого кошика, а відповідно і частка місцевих податків і зборів, незначна і не має достатнього впливу на розвиток територій. Але зростання трансфертних джерел доходів не означає, що система міжбюджетних відносин потребує суттєвих змін, але доцільно при розрахунках бюджетних дотацій враховувати індивідуальні особливості, потенційні можливості і стан розвитку територій.

Бюджетний кодекс 2011 року всіх проблем, пов'язаних із забезпеченням фінансової самостійності місцевих органів влади, не розв'язав. За даними Міністерства фінансів України (в Основних засадах до проекту Державного бюджету 2011) відзначено, що із загальної кількості місцевих бюджетів (692), які мають стосунки з державним бюджетом, у 2011 році прогнозується 659 з них балансувати дотацією вирівнювання, і тільки 4,8 % місцевих бюджетів є донорами і передадуть до державного бюджету кошти у сумі 9,3 млрд грн. У зв'язку із застосуванням у 2011 році коефіцієнта вирівнювання менше одиниці [12], на рівні місцевих бюджетів залишаться додаткові кошти у розмірі 734,2 млн грн, що складе лише 7,9 % від суми, яка була перерахована до бюджету держави.

Проведений аналіз переконує, що система місцевого оподаткування, незважаючи на значні зміни з 2011 року, не відповідає критеріям самодостатності і потребує впровадження подальших заходів по розширенню власної дохідної бази, особливо місцевих податків і зборів, які повинні стати фінансовою основою соціально-економічного розвитку територіальних систем. Необхідно впровадження комплексного підходу до проблематики місцевого оподаткування, усвідомлення реальних потреб місцевих органів влади у власних ресурсах, розширення саме власних повноважень і підвищення ініціативи на місцях щодо мобілізації внутрішнього потенціалу та створення сприятливого інвестиційного середовища.

До основних напрямків належать:

- відхід від ідеології утриманства, підтримка позитивних тенденцій зростання надходжень до бюджету і покращення показників соціально-економічного розвитку;
- надання фінансової допомоги з урахуванням виконання планів по формуванню доходів місцевих бюджетів і ініціативи по їх мобілізації;
- запровадження нових інструментів і важелів стимулювання розвитку територій і удосконалення міжбюджетних відносин;
- розподіл фінансових ресурсів з урахуванням наявності та стану об'єктів соціально-культурної сфери, природно-ресурсного потенціалу;
- стимулювання соціально-економічного розвитку територій шляхом збільшення її інвестиційної складової;
- сприяння економічному зростанню територій з урахуванням загальнодержавних і територіальних інтересів;
- розширення прав місцевого самоврядування в частині управління місцевими податками і зборами, надання можливості місцевим радам встановлювати власні місцеві збори, з урахуванням конкретних фіскальних можливостей і потреб територіальної системи;
- розширення, на основі дослідження досвіду зарубіжних країн, переліку власних доходів, які забезпечували стабільні та прогнозовані надходження до бюджету.

ВИСНОВКИ

Аналіз системи місцевого оподаткування показав, що, незважаючи на позитивні тенденції, що намітилися у формуванні місцевих бюджетів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу і нової редакції Бюджетного кодексу, основним джерелом доходів місцевих бюджетів є державні трансферти. Надмірна централізація коштів стримує економічну активність місцевої влади і підвищує рівень фінансової залежності від допомоги держави. Відсутність системного підходу до забезпечення збалансованості і підвищення фінансової самодостатності місцевих бюджетів призводить до значного розриву в соціально-економічному розвитку територіальних систем.

Основними дохідними джерелами місцевих бюджетів є податок з доходів фізичних осіб і єдиний податок, надходження яких залежать від сприяння розвитку підприємству, від створення нових робочих місць; вони є вразливими від коливань в економіці, кризових явищ. Включення цих податків до доходів другого кошика позбавляють місцеві органи влади зацікавленості в їх збільшенні. Таким чином, основними стабільними джерелами доходів місцевих бюджетів можуть стати місцеві податки і збори, які мають стабільну базу оподаткування, можливість впливу на них з боку органів місцевого самоврядування і які можуть забезпечити місцеві бюджети необхідними власними фінансовими ресурсами.

Зважаючи на це, доцільно проаналізувати результати виконання місцевих бюджетів у 2011 році, на основі чого откорегувати склад доходів двох кошиків у напрямку розширення власної податкової бази. Доцільно звернутися до зарубіжного досвіду формування місцевих податків і зборів. Узагальнення перших результатів виконання бюджету за новим Бюджетним і Податковим кодексами з урахуванням досвіду інших країн в частині місцевого оподаткування дозволять обґрунтувати необхідний обсяг власних коштів для фінансового забезпечення вирішення завдань соціально-економічного розвитку території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Луніна І. О. *Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України* / І. О. Луніна // *Фінанси України*. – 2010. – № 9. – С. 3–12.
2. Павлюк К. В. *Формування доходів місцевих бюджетів* / К. В. Павлюк // *Фінанси України*. – 2006. – № 4. – С. 24–37.
3. Слухай С. В. *Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні* / С. В. Слухай, О. В. Гончаренко // *Фінанси України*. – 2007. – № 8. – С. 63–72.
4. *Виступ Президента України на засіданні Ради регіонів. Прес-служба Президента України Віктора Януковича* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/19183.html>.
5. *Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2010 р.* / [Щербіна І. Ф., Рудик А. Ю., Зубенко В. В. та ін.]; *ІБСЕД, Проект зміцнення місцеві фінансової ініціативи*, USAID. – К., 2011. – 142 с.
6. *Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за січень-березень 2010 р.* / [Щербіна І. Ф., Рудик А. Ю., Зубенко В. В., Самчинська І. В.]; *ІБСЕД, Проект зміцнення місцевої фінансової ініціативи*, USAID. – К., 2010. – 143 с.
7. *Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за січень-березень 2011 р.* / [Щербіна І. Ф., Рудик А. Ю., Зубенко В. В., Самчинська І. В.]; *ІБСЕД, Проект зміцнення місцевої фінансової ініціативи*, USAID. – К., 2011. – 121 с.
8. *Рахункова палата – 21011* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ac-rada.gov.ua/img/.../DBU_6mis.pdf.
9. *Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
10. *Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
11. *Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 року № 1251-XII* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
12. *Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання розподілу міжбюджетних трансфертів» від 8.12.2010 р. № 1149* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.